ISSN: 2676-4245 Home Page: Ijsp.ut.ac.ir

The University Of Tehran Press

Journal of Social Problems of Iran

A Study of the Role of Sexual Awareness in the Quality of Marital Relationships among Married Citizens of Qazvin

Mousa Saadati[1]✉

1. Corresponding Author, Associate Professor, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran E-mail: m.saadati@soc.ikiu.ac.ir

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received

Received in revised form

Accepted

Published online

Keywords:

Sexual Awareness, Quality of Marital Relationships, Sexual Health, Married Couples, Family.

ABSTRACT

The family, as the most important social institution, plays a fundamental role in the health and stability of social relationships, while marital relationship quality is considered one of the factors contributing to family cohesion. In this regard, sexual awareness can play an important role in improving couples' interactions, satisfaction, and intimacy. The present study aimed to examine the role of sexual awareness in marital relationship quality among married residents of Qazvin. This survey research involved married men and women residing in Qazvin, from whom 400 participants were selected using proportionate stratified random sampling. Data were collected through two researcher-developed questionnaires measuring sexual awareness and marital relationship quality and were analyzed using SPSS. Pearson's correlation test revealed a positive and significant relationship between sexual awareness and marital relationship quality ($r = 0/432$, $p < 0/01$). Furthermore, all dimensions of sexual awareness, including sexual knowledge, attitudes, skills, sexual rights and responsibilities, and cultural and social awareness, were positively and significantly associated with the dimensions of marital relationship quality. The results of multiple regression analysis indicated that sexual skills, sexual knowledge, sexual attitudes, sexual rights and responsibilities, and cultural and social awareness, respectively, made the greatest contributions to explaining marital relationship quality, accounting collectively for 42/7% of its variance. Accordingly, enhancing sexual awareness and skills can contribute to improving couples' interactions, increasing satisfaction and intimacy, and reducing marital conflicts. Therefore, developing targeted educational and counseling programs in this area is important for strengthening marital relationships and family foundations.

Cite this article: Saadati, M. (). A Study of the Role of Sexual Awareness in the Quality of Marital Relationships among Married Citizens of Qazvin. *Journal of Social Problems of Iran*,, (),-. DOI: http//doi.org/000000000000000000

© The Author(s).

Publisher: University of Tehran Press.

DOI: http//doi.org/00000000000000000000

Introduction

The family, as the most fundamental social institution, plays an essential role in the psychological and social well-being of its members and in the stability of society. Marital relationship quality, as one of the most important dimensions of family functioning, is associated with satisfaction, intimacy, commitment, effective communication, and stability in married life. Healthy marital relationships can provide emotional support, psychological well-being, and a sense of satisfaction for spouses, whereas poor relationship quality and persistent conflicts may reduce marital satisfaction and undermine family functioning (Karimi-Baghmalek et al., 2022). In addition to economic and social factors, marital relationships are influenced by spouses' knowledge, attitudes, and communication skills. In this regard, sexual awareness, encompassing knowledge, attitudes, and competencies concerning sexual matters and spouses' mutual needs, may contribute to better recognition of needs, expression of expectations, mutual understanding, and effective communication (Hurlbert & Apt, 1993). Conversely, insufficient information, misconceptions, and difficulties in discussing sexual matters may lead to misunderstandings, dissatisfaction, and emotional distance between spouses. Therefore, sexual awareness should not be limited to biological and physical information; rather, it encompasses cognitive, attitudinal, skill-based, and social dimensions. Attention to these dimensions may provide a more comprehensive understanding of how healthy marital relationships are established and maintained. Although previous studies have examined sexual knowledge and marital satisfaction, sexual awareness as a comprehensive construct and its association with different aspects of marital relationship quality have received less attention. Accordingly, the present study aimed to examine the relationship between sexual awareness and marital relationship quality among married residents of Qazvin, Iran, and to determine the extent to which the dimensions of sexual awareness contribute to explaining the quality of these relationships.

Methodology

This applied study employed a survey research design. The statistical population consisted of married men and women residing in Qazvin, Iran, from whom 400 participants were selected through proportionate stratified random sampling across the city's four municipal districts. Data were collected using two researcher-developed questionnaires measuring sexual awareness and marital relationship quality. The sexual awareness questionnaire covered five dimensions: sexual knowledge, sexual attitudes, sexual skills, awareness of sexual rights and responsibilities, and cultural and social awareness. Marital relationship quality was assessed across eight dimensions: marital satisfaction, emotional intimacy, effective communication, conflict resolution, agreement on marital roles, sexual attraction and satisfaction, commitment, and sexual health. The validity of the instruments was confirmed by experts in family sociology, counseling, and psychology. Their reliability was assessed using Cronbach's alpha, yielding coefficients of 0.87 for sexual awareness and 0.91 for marital relationship quality. Data were analyzed using SPSS through descriptive statistics, Pearson's correlation coefficient, and multiple regression analysis.

Findings

The findings revealed a positive and statistically significant relationship between sexual awareness and marital relationship quality among married residents of Qazvin ($r = 0/432$, $p < 0/01$), indicating that higher levels of sexual awareness are associated with better marital relationship quality. Furthermore, all five dimensions of sexual awareness, including sexual knowledge, sexual attitudes, sexual skills, awareness of sexual rights and responsibilities, and cultural and social awareness, were positively and significantly associated with the various dimensions of marital relationship quality. More specifically, sexual awareness was positively and significantly associated with marital satisfaction, emotional intimacy, effective communication, conflict resolution, agreement on marital roles, sexual attraction and satisfaction, commitment, and sexual health. These findings indicate that the relationship between sexual awareness and marital

relationship quality is not limited to the physical and sexual aspects of marriage but also encompasses the emotional, communicative, and interactional dimensions of marital life.

The results of multiple regression analysis further showed that the dimensions of sexual awareness collectively explained 42/7% of the variance in marital relationship quality. Among these dimensions, sexual skills made the greatest contribution to explaining the dependent variable, followed by sexual knowledge, sexual attitudes, awareness of sexual rights and responsibilities, and cultural and social awareness, respectively. The greater explanatory contributions of sexual skills and knowledge highlight the importance of accurate information and the ability to apply it in marital interactions. The contributions of the remaining dimensions also indicate the relevance of sexual attitudes and awareness of rights, responsibilities, and cultural and social contexts to explaining the quality of marital relationships. Overall, the findings emphasize the multidimensional nature of the association between sexual awareness and marital relationship quality and underscore the importance of its cognitive, attitudinal, skill-based, and social dimensions.

Discussion and Conclusion

The findings of the present study revealed a positive and significant relationship between sexual awareness and marital relationship quality, indicating that sexual awareness can explain a considerable proportion of its variation. This suggests that marital relationship quality is influenced not only by economic and social conditions but also by spouses' knowledge, attitudes, and skills concerning sexual matters. From the perspective of Bandura's social learning theory, knowledge and skills can strengthen individuals' behavioral competencies and self-efficacy, thereby facilitating more adaptive interactions within marital relationships. Similarly, the cognitive-behavioral perspective emphasizes that individuals' beliefs and attitudes influence their emotions and behaviors, and that correcting misconceptions may help reduce misunderstandings and improve communication between spouses. These findings are also consistent with Hurlbert's perspective on the role of sexual attitudes, assertiveness, and intimacy in sexual satisfaction.

The findings can also be interpreted through social exchange theory and Sternberg's triangular theory of love. Sexual awareness may strengthen intimacy and commitment and reduce the psychological costs and conflicts of marital relationships by improving mutual understanding, facilitating communication, and increasing satisfaction. Furthermore, from the perspective of the stress and coping model, greater awareness and skills may enable couples to identify and manage marital issues and conflicts more effectively. Notably, the greater explanatory contributions of sexual skills and knowledge indicate that awareness may be more effective when accompanied by practical abilities to recognize and express needs and establish constructive communication.

Accordingly, family counseling centers and premarital education centers are encouraged to develop educational and skills-based programs focusing on improving sexual knowledge and skills, correcting misconceptions, raising awareness of sexual rights and responsibilities, and strengthening couples' ability to communicate about mutual needs. Moreover, addressing the emotional, communicative, and sexual dimensions of marital relationship quality in counseling services may facilitate more accurate identification of couples' difficulties and the provision of appropriate interventions. Overall, the findings emphasize the importance of sexual awareness as a factor associated with marital relationship quality and highlight the need for educational and empowerment programs for couples in this area.

سامانه نشریه: Ijsp.ut.ac.ir
شاپا الکترونیکی: 2676-4245

انتشارات دانشگاه تهران

بررسی مسائل اجتماعی ایران

مطالعه نقش آگاهی جنسی در کیفیت روابط زناشویی شهروندان متاهل شهر قزوین

موسی سعادتی[۲] ✉

۱. نویسنده مسئول، دانشیار گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی، قزوین، ایران. رایانامه: m.saadati@soc.ikiu.ac.ir

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: مقالهٔ پژوهشی

تاریخ دریافت:
تاریخ بازنگری:
تاریخ پذیرش:
تاریخ انتشار:

کلیدواژه‌ها:
آگاهی جنسی، سلامت جنسی، کیفیت روابط زناشویی، زوجین متأهل، خانواده.

چکیده

خانواده به‌عنوان مهم‌ترین نهاد اجتماعی، نقش بنیادینی در سلامت و پایداری روابط اجتماعی دارد و کیفیت روابط زناشویی از عوامل مؤثر بر تحکیم آن محسوب می‌شود. در این میان، آگاهی جنسی می‌تواند در بهبود تعاملات، رضایت و صمیمیت زوجین نقش داشته باشد. پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش آگاهی جنسی در کیفیت روابط زناشویی شهروندان متأهل شهر قزوین انجام شد. این پژوهش از نوع پیمایشی و جامعه آماری آن شامل زنان و مردان متأهل شهر قزوین بود که ۴۰۰ نفر با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از دو پرسش‌نامه محقق‌ساخته آگاهی جنسی و کیفیت روابط زناشویی گردآوری و با نرم‌افزار SPSS تحلیل شدند. یافته‌های آزمون همبستگی پیرسون نشان داد بین آگاهی جنسی و کیفیت روابط زناشویی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد ($r=۰/۴۳۲$ ،$p<۰/۰۱$). همچنین، تمامی مؤلفه‌های آگاهی جنسی شامل دانش، نگرش، مهارت، حقوق و مسئولیت‌های جنسی و آگاهی فرهنگی و اجتماعی با مؤلفه‌های کیفیت روابط زناشویی رابطه مثبت و معناداری داشتند. نتایج رگرسیون چندمتغیره نشان داد مهارت جنسی، دانش جنسی، نگرش جنسی، حقوق و مسئولیت‌های جنسی و آگاهی فرهنگی و اجتماعی به‌ترتیب بیشترین سهم را در تبیین کیفیت روابط زناشویی دارند و در مجموع ۴۲/۷ درصد از تغییرات آن را تبیین می‌کنند. بر این اساس، ارتقای آگاهی و مهارت‌های جنسی می‌تواند زمینه‌ساز بهبود تعاملات، افزایش رضایت و صمیمیت و کاهش تعارضات زوجین باشد. ازاین‌رو، طراحی برنامه‌های آموزشی و مشاوره‌ای هدفمند در این زمینه برای تحکیم روابط زناشویی و بنیان خانواده اهمیت دارد.

استناد: سعادتی، موسی (سال). مطالعه نقش آگاهی جنسی در کیفیت روابط زناشویی شهروندان متاهل شهر قزوین. *بررسی مسائل اجتماعی ایران*، ()،-.
DOI: http//doi.org/0000000000000000000000000

ناشر: موسسه انتشارات دانشگاه تهران.

© نویسندگان.

DOI: http//doi.org/0000000000000000000000000

۱. مقدمه

خانواده به‌عنوان مهم‌ترین نهاد اجتماعی، نقش اساسی در تربیت، رشد، حمایت عاطفی و سلامت روانی اعضای خود دارد و کیفیت روابط درون خانواده می‌تواند پیامدهای مهمی برای زندگی فردی و اجتماعی افراد داشته باشد. در این میان، رابطه زناشویی هسته اصلی خانواده محسوب می‌شود و کیفیت آن با میزان رضایت زوجین، صمیمیت، تعهد، ارتباط مؤثر، توانایی حل تعارض و ثبات خانواده ارتباط دارد. روابط زناشویی مطلوب می‌تواند محیطی امن و حمایتگر برای زوجین و فرزندان ایجاد کند، در حالی که ضعف در روابط زناشویی و تعارضات مکرر می‌تواند با کاهش رضایت، افزایش فشارهای روانی و تضعیف کارکرد خانواده همراه باشد (Karimi-Baghmalek et al., 2022:2). همچنین شیوه مقابله زوجین با فشارها و عوامل استرس‌زای زندگی می‌تواند بر عملکرد و کیفیت روابط زناشویی تأثیرگذار باشد (Ledermann et al., 2010:196). از سوی دیگر، مشکلات زناشویی و فرایندهای منتهی به طلاق تحت تأثیر مجموعه‌ای از عوامل فردی، خانوادگی و اجتماعی قرار دارند (Amato & Previti, 2003:603).

کیفیت روابط زناشویی تنها تحت تأثیر عوامل اقتصادی و اجتماعی نیست، بلکه عوامل شناختی، عاطفی و ارتباطی زوجین نیز در شکل‌گیری آن نقش دارند. یکی از عواملی که می‌تواند در این زمینه اهمیت داشته باشد، آگاهی جنسی است. آگاهی جنسی را می‌توان مجموعه‌ای از شناخت‌ها، نگرش‌ها و توانمندی‌های فرد درباره مسائل جنسی، رابطه جنسی، نیازهای خود و همسر و ابعاد جسمانی، روانی، عاطفی و اجتماعی این حوزه دانست. چنین آگاهی‌ای به فرد کمک می‌کند مسائل جنسی را واقع‌بینانه‌تر درک کند، نیازها و انتظارات خود را بهتر بشناسد و درباره مسائل مرتبط با رابطه زناشویی با همسر خود ارتباط مناسب‌تری برقرار کند (Hurlbert & Apt, 1993:316). آگاهی جنسی از آن جهت اهمیت دارد که مسائل جنسی از روابط عاطفی و ارتباطی زوجین جدا نیست. زوجینی که شناخت مناسب‌تری از مسائل جنسی دارند، احتمالاً در درک نیازهای متقابل، بیان خواسته‌ها، برقراری ارتباط درباره مسائل جنسی و مواجهه با مشکلات این حوزه توانمندتر هستند. در مقابل، کمبود اطلاعات، وجود باورهای نادرست و ناتوانی در گفت‌وگو درباره مسائل جنسی می‌تواند موجب سوءتفاهم، اضطراب، نارضایتی و فاصله عاطفی میان زوجین شود. نحوه گفت‌وگو و تعامل زوجین درباره مسائل جنسی نیز با کیفیت رابطه و رضایت جنسی آنان ارتباط دارد (Byers, 2005:114).

این مسئله در جامعه ایران اهمیت بیشتری پیدا می‌کند؛ زیرا مسائل جنسی در بسیاری از خانواده‌ها همچنان موضوعی حساس است و ممکن است زوجین در بیان نیازها، انتظارات و مشکلات خود با محدودیت‌های فرهنگی و ارتباطی مواجه باشند. در چنین شرایطی، نبود آگاهی کافی می‌تواند به تداوم برداشت‌های نادرست و مشکلات ارتباطی منجر شود. در مقابل، آموزش و افزایش آگاهی می‌تواند زمینه شناخت بهتر، ارتباط مؤثرتر و مدیریت مناسب‌تر مسائل زناشویی را فراهم کند. در همین راستا، آموزش احقاق جنسی موجب بهبود رضایت جنسی و شادمانی زناشویی زنان شده است (Sattarzadeh-Jahdi et al., 2024:189). از سوی دیگر، پژوهش‌های داخلی درباره کیفیت رابطه زوجین نشان می‌دهد که عوامل شناختی و ارتباطی می‌توانند در ارزیابی افراد از زندگی مشترک نقش داشته باشند. همچنین رابطه معناداری میان الگوهای ارتباطی و استانداردهای زناشویی با کیفیت رابطه گزارش شده است (Karimi-Baghmalek et al., 2022:2). این یافته نشان می‌دهد که شناخت، نگرش و نحوه تعامل زوجین می‌تواند بخشی از تفاوت‌های موجود در کیفیت روابط زناشویی را توضیح دهد.

با وجود اهمیت موضوع، بخش قابل توجهی از مطالعات انجام‌شده در زمینه روابط زوجین بر متغیرهایی مانند رضایت زناشویی، رضایت جنسی، تعارض و ارتباط زوجین تمرکز داشته‌اند؛ از جمله مطالعات (Torabi et al., 2020:67) درباره دانش جنسی

و رضایت زناشویی، (Barzegar et al., 2023:21) درباره میل جنسی و رضایت زناشـویی و (Karimi-Baghmalek et al., 2022:1) درباره الگوهای ارتباطی، استانداردهای زناشویی و کیفیت رابطه. بااین‌حـال، بررسـی رابطـه آگـاهی جنسـی به‌عنوان یک سازه جامع با ابعاد مختلف کیفیت روابط زناشویی کمتر مورد توجه قرار گرفته است. همچنین، مطالعه این رابطـه در بستر اجتماعی و فرهنگی شهر قزوین می‌تواند شناخت دقیق‌تری از شرایط زوجین در این زمینه فـراهم کنـد. ازایـن‌رو، پـژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه آگاهی جنسی و کیفیت روابط زناشویی در بین متأهلین شهر قزوین انجام شده است تا مشخص شود آیا میان این دو سازه رابطه معناداری وجود دارد و آگاهی جنسی تا چه اندازه می‌تواند کیفیت روابط زناشویی را تبیین کند.

۲. پیشینهٔ پژوهش

۲-۱. پیشینه نظری

طبق نظریه یادگیری اجتماعی (Bandura, 1977:22)، افراد عمدتاً از طریق مشاهده رفتار دیگران، تقلید و تعامل بـا محـیط یاد می‌گیرند، نه صرفاً از طریق تجربه مستقیم یا تقویت‌های رفتاری. لذا، افـراد، رفتارهـا، نگرش‌هـا و ارزش‌هـای اجتمـاعی را از طریق مشاهده والدین، همسالان، معلمان و رسانه‌ها می‌آموزند. در حوزه آگـاهی جنسـی، می‌تـوان یـادگیری رفتارهـای جنسـی، مهارت‌های ارتباطی و شیوه‌های تعامل با همسر را نیز در چارچوب فرایندهای مشاهده، الگـوبرداری و یـادگیری اجتمـاعی تبیـین کرد (Bandura, 1993:65). طبق نظر بندورا، رفتارهای مشاهده‌شده زمانی تثبیت می‌شوند کـه بـازخورد مثبـت یـا تقویـت اجتماعی دریافت کنند. بنابراین، زوجینی که در محیط خانواده و جامعه با الگوهای سالم و مثبت جنسی مواجه می‌شـوند، احتمـال بیشتری دارد که رفتارهای زناشویی سالم و رضایت‌بخش داشته باشند. از نظر بندورا، یادگیری صرفاً مشاهده نیست؛ بلکه نیازمنـد پردازش شناختی است. افراد رفتارها را در ذهن خود مدل‌سازی می‌کنند، نتایج احتمـالی را پیش‌بینـی می‌کننـد و سـپس تصـمیم می‌گیرند آنها را اجرا کنند یا خیر. در زمینه آگاهی جنسی نیز، فـرد بـا مشـاهده تعـاملات زناشـویی سـالم، یـاد می‌گیـرد چگونـه صمیمیت، احترام متقابل و مهارت‌های ارتباطی را در رابطه خود به کار گیرد. وی تأکید می‌کند که میزان اعتماد فـرد بـه توانـایی خود برای اجرای رفتارها، یعنی خودکارآمدی، نقش مهمی در یادگیری دارد. در این راستا، زوجینـی کـه آگـاهی جنسـی بـالاتری دارند، می‌توانند احساس خودکارآمدی بیشتری در حل تعارض‌ها، مدیریت روابط جنسی و ارتقای رضایت زناشویی داشـته باشـند (Bandura,1993; Schunk & DiBenedetto,2020). لذا، می‌توان اذعان نمود آگـاهی جنسـی بـه عنـوان دانـش، مهارت و شناخت صحیح درباره مسائل جنسی، می‌تواند تحت تأثیر الگوهای یادگیری اجتماعی شکل گیرد. مشـاهده و یـادگیری رفتارهای مثبت جنسی از والدین، رسانه‌ها و همسالان می‌تواند کیفیت روابط زناشویی را بهبود دهد، زیـرا زوجـین بهتـر قـادر بـه مدیریت انتظارات، افزایش صمیمیت و کاهش تعارض هستند.

نظریه شناختی – رفتاری بر این اصل استوار است که رفتار انسان تحت تأثیر افکار، باورهـا و ادراک‌هـای او شـکل می‌گیـرد. بـه عبارت دیگر، رفتارها، هیجانات و شناخت‌ها با یکدیگر در تعامل هستند و تغییر هر یک می‌تواند سایر اجزا را تحت تأثیر قرار دهـد (Beck, 1976:19). وفق این نظریه، افکار و باورهای فرد، تفسیر او از رویـدادها و تصـمیم‌گیری‌هایش را شـکل می‌دهـد. در حوزه روابط زناشویی، باورهای فرد درباره جنسیت، صمیمیت و نقش‌های زناشویی می‌تواند بر کیفیت رابطه و رفتارهای جنسـی او اثر بگذارد. همچنین، در این نظریه، هیجانات و احساسات فرد ناشی از تفسـیر شـناختی او از موقعیت‌هـا هسـتند. در ایـن میـان، زوجینی که برداشت‌های نادرست یا منفی درباره جنبه‌های جنسی رابطه دارند، احتمالاً تجربه هیجانات منفـی و کـاهش رضـایت زناشویی خواهند داشت (Beck, 2011:31). مطابق این تئوری، رفتارهـای فـرد نتیجـه باورهـا و افکـار اوسـت. آموزش‌هـای شناختی می‌تواند به اصلاح باورهای نادرست درباره مسائل جنسی و افزایش آگاهی جنسی منجر شود و در نتیجـه کیفیـت روابـط زناشویی را ارتقا دهد. روش‌های درمانی شناختی – رفتاری نیز شامل شناسایی افکار نادرست، چالش بـا باورهـای غلـط و تمـرین

رفتارهای جدید است. بنابراین، در سطح خانواده، آموزش مهارت‌های جنسی و ارتباطی مبتنی بر رویکرد شناختی – رفتاری می‌تواند زمینه اصلاح برداشت‌های نادرست، بهبود ارتباط میان زوجین و کاهش تعارض‌ها را فراهم کند (Beck, 2025:45). در مجموع، نظریه شناختی ـ رفتاری بر اصلاح باورها و ارتقای شناخت‌های صحیح تأکید دارد. آگاهی جنسی سالم، با تصحیح اطلاعات غلط و باورهای منفی، می‌تواند موجب شکل‌گیری رفتارهای زناشویی سالم شود و در ادامه، اصلاح افکار منفی، ارتقای مهارت‌های حل مسئله و بهبود ارتباطات زوجین می‌تواند کیفیت رابطه و رضایت جنسی را افزایش دهد.

دیدگاه هورلبرت درباره رضایت جنسی نیز بر این فرض استوار است که رضایت جنسی را نمی‌توان صرفاً بر اساس فراوانی رابطه جنسی یا ویژگی‌های فیزیولوژیک و جنسی افراد توضیح داد، بلکه عوامل فردی و رابطه‌ای نیز نقش مهمی در شکل‌گیری تجربه رضایت جنسی دارند. هورلبرت و همکاران در مطالعه زنان دارای ازدواج‌های بدون آشفتگی نشان دادند که متغیرهایی مانند جرأت‌مندی جنسی، نگرش مثبت نسبت به مسائل جنسی و نزدیکی و صمیمیت رابطه‌ای، در پیش‌بینی رضایت جنسی نقش دارند و فراتر از عواملی همچون فراوانی فعالیت جنسی، میل جنسی، برانگیختگی و تعداد دفعات ارگاسم می‌توانند رضایت جنسی را تبیین کنند (Hurlbert et al., 1993:156). بر این اساس، رضایت جنسی در دیدگاه هورلبرت پدیده‌ای صرفاً جسمانی نیست، بلکه با ویژگی‌های شناختی، نگرشی و رابطه‌ای زوجین پیوند دارد (Hurlbert & Apt, 1993:317). وفق دیدگاه مذکور، می‌توان آگاهی جنسی را یکی از زمینه‌های شناختی و ارتباطی مؤثر بر کیفیت رابطه زناشویی در نظر گرفت. فردی که شناخت مناسب‌تری از مسائل جنسی دارد، نگرش واقع‌بینانه‌تری نسبت به رابطه جنسی پیدا می‌کند و در بیان نیازها، خواسته‌ها و انتظارات جنسی خود توانمندتر می‌شود. این فرایند می‌تواند به افزایش صمیمیت، بهبود ارتباط میان زوجین و افزایش رضایت از رابطه منجر شود. بنابراین، رابطه جنسی مطلوب در این چارچوب از رابطه کلی زوجین جدا نیست، بلکه بخشی از کیفیت تعامل و صمیمیت زناشویی محسوب می‌شود.

نظریه تبادل اجتماعی که توسط هومنز توسعه یافته است، بر این فرض استوار است که روابط انسانی مبتنی بر مبادله منابع و منافع متقابل است. در زمینه روابط زناشویی، این نظریه بیان می‌کند که زوجین روابط خود را بر اساس ارزیابی مزایا و هزینه‌ها و انتظارات از شریک زندگی تنظیم می‌کنند (Homans, 1958:604). طبق نظر هومنز، زوجین در رابطه زناشویی به دنبال کسب مزایای روانی، عاطفی و جنسی هستند. هرچه مزایای رابطه بیشتر و هزینه‌ها کمتر باشد، رضایت و کیفیت رابطه بالاتر است (Blau, 1964). همچنین، افراد روابط خود را بر اساس انتظارات شخصی و مقایسه با استانداردهای اجتماعی و فرهنگی ارزیابی می‌کنند (Ritzer, 2022:427). آگاهی جنسی و مهارت‌های جنسی می‌تواند انتظارات زوجین را واقعی‌تر و مدیریت اختلافات را تسهیل کند. طبق نظر هومنز، وقتی مزایا و هزینه‌ها به تعادل می‌رسند، رضایت زناشویی افزایش می‌یابد. در این میان، زوجینی که آگاهی جنسی و مهارت‌های جنسی بهتری دارند، مزایای رابطه را بیشتر درک کرده و هزینه‌ها را کاهش می‌دهند. همچنین، آگاهی جنسی به زوجین کمک می‌کند تا نیازها و انتظارات جنسی خود و شریک زندگی را بهتر بشناسند و روابط خود را بر اساس تبادل مثبت شکل دهند. به‌طورکلی، طبق نظریه تبادل اجتماعی، آگاهی جنسی مزایای رابطه را افزایش و تعارضات و هزینه‌های رابطه را کاهش می‌دهد و زوجینی که اطلاعات کافی و مهارت‌های جنسی مناسب دارند، توانایی بهتری در تبادل عاطفی و جنسی با شریک خود دارند و کیفیت روابط زناشویی بالاتر است.

نظریه مثلثی عشق رابرت استرنبرگ (۱۹۸۶) نیز از جمله نظریه‌هایی است که می‌تواند در حوزه آگاهی جنسی و کیفیت روابط زناشویی مورد بحث و بررسی قرار گیرد. استرنبرگ بیان می‌کند که عشق و کیفیت روابط زناشویی از سه سازه اصلی تشکیل شده است؛ اول، صمیمیت که شامل نزدیکی عاطفی، ارتباطات صادقانه و حمایت متقابل است. در واقع، صمیمیت عاطفی و روانی، پایه‌ای برای تبادل احساسات و نیازهای جنسی در زندگی زناشویی است. دوم، تعهد یا تصمیم به حفظ رابطه در کوتاه‌مدت و

بلندمدت. وفق نظری استرنبرگ، تعهد قوی می‌تواند محرکی برای بهبود مهارت‌های ارتباطی و جنسی و افـزایش کیفیـت رابطـه باشد و نهایتاً، شور و اشتیاق یا به عبارتی انگیزش جنسی و هیجان‌های مـرتبط بـا روابـط عاشـقانه و زناشـویی. آگـاهی جنسـی می‌تواند اشتیاق و رضایت جنسی را بهبود داده و در نتیجه کیفیـت کلـی روابـط زناشـویی را افـزایش دهـد. در مجمـوع، نظریـه استرنبرگ بیان می‌کند که کیفیت روابط زناشویی تابعی از تعامل بین صمیمیت، تعهد و شور است؛ کمبـود هـر یـک از ایـن سـه عنصر می‌تواند رضایت زناشویی را کاهش دهد و احتمال بروز تعارضات و نارضایتی جنسی را افزایش دهـد و آگـاهی جنسـی بـه زوجین کمک می‌کند تا تفاهم و صمیمیت عـاطفی و جنسـی خـود را افـزایش دهنـد و تعهـد آن‌هـا بـه رابطـه را تقویـت کننـد (Sternberg, 1986:119).

مدل استرس و مقابله لازاروس و فولکمن (۱۹۸۴) بر این اصل استوار است که تجربه استرس و روش‌هـای مقابلـه بـا آن نقـش مهمی در سلامت روان و کیفیت روابط انسانی دارند. در این مدل، استرس به عنوان پاسخ فرد به شرایطی که تهدیدآمیز یا فراتـر از منابع فردی او هستند، تعریف می‌شود. در این میان، روابط زناشویی، استرس‌های اقتصادی، خـانوادگی یـا مـرتبط بـا نیازهـای جنسی می‌تواند رضایت و کیفیت رابطه را کاهش دهد. مفهوم کلیدی بعدی در این مدل، ارزیابی شناختی است؛ به ایـن معنـا کـه فرد ابتدا وضعیت را ارزیابی می‌کند: آیا موقعیت تهدید است، فرصت است یا چالشی قابل مدیریت؟ در این راسـتا، آگـاهی جنسـی می‌تواند به عنوان یک ابزار شناختی عمل کند و به فرد کمک کند تا نیازهای جنسی خود و شریک زندگی را بهتـر درک کـرده و استرس ناشی از نارضایتی جنسی را کـاهش دهـد. مقابلـه نیـز در مـدل لازاروس و فـولکمن شـامل راهبردهـای مسـئله‌محور و هیجان‌محور است و افزایش آگاهی جنسی می‌توانـد بـه زوجـین کمـک کنـد تـا بـا مشـکلات جنسـی و عـاطفی بـه شـیوه‌ای مسئله‌محورتر مواجه شوند و کیفیت روابط زناشویی را ارتقـا دهنـد (Lazarus & Folkman, 1984:26). بـا بـه‌کارگیری مفاهیم بنیادی این مدل می‌توان اذعان نمـود زوجینـی کـه از آگـاهی جنسـی بـالاتر برخوردارنـد، توانـایی شـناخت و مـدیریت استرس‌های جنسی و عاطفی خود را دارند و می‌توانند مقابله مؤثرتری برای حفظ کیفیت رابطه داشته باشند.

۲-۲. پیشینه تجربی

ستارزاده جهدی و همکاران (۱۴۰۳) در پژوهشی نیمه‌تجربی با عنوان «تأثیر آموزش احقاق جنسی بر رضایت زناشویی و شادمانی زندگی زنان آذری» به بررسی تأثیر آموزش احقاق جنسی بر پیامدهای زناشویی پرداختند. نمونه پژوهش شـامل ۶۶ زن در سـنین باروری مراجعه‌کننده به مجتمع‌های سلامت شهر تبریز بود که به‌صورت تصادفی در گروه مداخله و کنتـرل قـرار گرفتنـد. برنامـه آموزشی احقاق جنسی در چند جلسه برای گروه مداخله اجرا شد و نتایج نشان داد که پـس از مداخلـه، میـانگین احقـاق جنسـی، رضایت جنسی و شادمانی زناشویی در گروه مداخله به‌طور معناداری افزایش یافت. پژوهشـگران بـر اسـاس ایـن یافتـه‌ها نتیجـه گرفتند که آموزش‌های مرتبط با آگاهی و توانمندی جنسی می‌تواند در بهبـود رضـایت و شـادمانی زناشـویی زنـان مـؤثر باشـد (Sattarzadeh-Jahdi et al., 2024).

برزگر و همکاران (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان «سهم میانجی باورهای وسواسی در ارتباط بین میل جنسـی و رضـایت زناشـویی زنان با اختلال وسواس فکری-اجباری» رابطه متغیرهای جنسی و رضایت زناشویی را بررسی کردند. جامعه پژوهش شامل زنـان متأهل مبتلا به اختلال وسواس فکری-اجباری در شهر شیراز بود و ۲۰۰ نفر بـه روش نمونـه‌گیری در دسـترس انتخـاب شـدند. یافته‌ها نشان داد که میل جنسی به‌طور مستقیم با رضایت زناشویی رابطه معنادار دارد و از طریق باورهای وسواسی نیز به‌صـورت غیرمستقیم با رضایت زناشویی مرتبط است. نتایج این مطالعه بر اهمیت شناخت مسائل جنسی و توجه به مشاوره جنسی در بهبود روابط زناشویی تأکید دارد (Barzegar et al., 2023).

اسکندری و پرندین (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان «پیش‌بینی نگرش به خیانت زناشویی بر اساس مؤلفه‌های رضایت جنسی و صمیمیت در زوجین» به بررسی نقش عوامل جنسی و رابطه‌ای در روابط زوجین شهر کرمانشاه پرداختند. این پژوهش بر روی ۲۰۰ نفر از زوجین مراجعه‌کننده به مراکز مشاوره انجام شد و داده‌ها با استفاده از همبستگی پیرسون و رگرسیون چندمتغیره تحلیل شدند. نتایج نشان داد بین مؤلفه‌های رضایت جنسی، از جمله نگرش جنسی، کیفیت زندگی جنسی و سازگاری جنسی، و همچنین صمیمیت، با نگرش به خیانت زناشویی رابطه منفی و معنادار وجود دارد. بنابراین، افزایش کیفیت و رضایت جنسی و صمیمیت می‌تواند با نگرش منفی‌تر نسبت به خیانت و در نتیجه ثبات بیشتر رابطه زوجین همراه باشد (Eskandari & Parandin, 2022).

سالمی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان «پیش‌بینی رضایت جنسی زنان متأهل بر مبنای تعهد زناشویی، صمیمیت زناشویی و سبک دلبستگی در دوران کرونا» به بررسی عوامل مرتبط با رضایت جنسی پرداختند. جامعه پژوهش زنان متأهل شهرستان تفت بود که ۱۳۸ نفر از آنان به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. نتایج نشان داد بین تعهد زناشویی، صمیمیت زوجین و سبک دلبستگی ایمن با رضایت جنسی رابطه مثبت و معنادار وجود دارد و مؤلفه‌هایی مانند تعهد به ازدواج، علاقه و محبت، میزان توافق و دلبستگی ایمن توانایی پیش‌بینی رضایت جنسی را دارند. این یافته‌ها نشان‌دهنده پیوند نزدیک میان ابعاد عاطفی و ارتباطی رابطه زوجین و کیفیت روابط جنسی است (Salemi et al., 2021).

ترابی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «پیش‌بینی رضایت زناشویی بر اساس هیجان‌خواهی و دانش جنسی» در میان متأهلین شهرستان اردکان، نقش دانش جنسی را در رضایت زناشویی بررسی کردند. نمونه پژوهش شامل ۳۸۱ نفر، متشکل از ۲۰۵ زن و ۱۷۶ مرد، بود و داده‌ها با استفاده از همبستگی و رگرسیون چندگانه تحلیل شدند. نتایج نشان داد دانش جنسی و هیجان‌خواهی هر دو نقش معناداری در پیش‌بینی رضایت زناشویی دارند و در میان این دو متغیر، دانش جنسی نقش قوی‌تری در پیش‌بینی رضایت زناشویی ایفا می‌کند. پژوهشگران گزارش کردند که حدود ۷۰ درصد تغییرات رضایت زناشویی توسط متغیرهای واردشده در مدل تبیین شده است (Torabi et al., 2020).

مرادی و مدنی (۱۳۹۹) در پژوهشی همبستگی با هدف پیش‌بینی رضایت جنسی و تعهد زناشویی بر اساس دینداری و صمیمیت بین زوجین، نشان دادند که دینداری و صمیمیت زناشویی قادر به پیش‌بینی ۴۳ درصد از تعهد زناشویی هستند. این نتایج بر اهمیت آموزش‌های جنسی و فرهنگی در ارتقای کیفیت روابط زناشویی تأکید دارد (Moradi & Madani, 2020).

اکبری و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «مقایسه اثربخشی آموزش مهارت‌های ارتباطی و درمان شناختی رفتاری در ارتقاء رضایت زناشویی و شادکامی زوجین دارای اختلالات میل جنسی»، اثربخشی آموزش مهارت‌های ارتباطی و درمان شناختی–رفتاری را بررسی کردند. این پژوهش به روش نیمه‌تجربی و با مشارکت ۶۰ نفر از زوجین مراجعه‌کننده به مراکز درمانی باروری شهر تهران انجام شد که به‌صورت هدفمند انتخاب و به‌طور تصادفی در سه گروه آموزش مهارت‌های ارتباطی، درمان شناختی–رفتاری و کنترل جایگزین شدند. نتایج نشان داد هر دو روش آموزشی موجب افزایش معنادار رضایت زناشویی و شادکامی زوجین شدند و بین اثربخشی دو روش تفاوت معناداری مشاهده نشد. این یافته نشان می‌دهد که آموزش مهارت‌های ارتباطی و اصلاح شناخت‌ها و باورهای مرتبط با روابط زوجین می‌تواند در بهبود کیفیت روابط زناشویی، به‌ویژه در زوجین دارای مشکلات جنسی، مؤثر باشد (Akbari et al., 2020)

تقی‌یار و پهلوان‌زاده (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «بررسی اثربخشی رویکرد روایت‌درمانی بر تعهد زناشویی و رضایت جنسی زنان» اثربخشی یک مداخله ارتباطی را بر دو بعد مهم روابط زناشویی بررسی کردند. نمونه پژوهش شامل ۳۰ زن متأهل مراجعه‌کننده به مراکز مشاوره شهر اصفهان بود که به‌صورت تصادفی در دو گروه آزمایش و کنترل قرار گرفتند. نتایج تحلیل

کوواریانس نشان داد آموزش روایت‌درمانی موجب بهبود معنادار تعهد زناشویی و رضایت جنسی زنان شده است. این یافته نشان می‌دهد مداخلات آموزشی و ارتباطی که به بازسازی تعامل زوجین کمک می‌کنند، می‌توانند کیفیت ابعاد مختلف رابطه زناشویی را ارتقا دهند (Taghiyar & Pahlevanzadeh, 2019)

کرمی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «همبستگی عزت‌نفس جنسی و اختلال در عملکرد جنسی با رضایت زناشویی در پرستاران» رابطه میان ابعاد عملکرد جنسی و رضایت زناشویی را بررسی کردند. نتایج این مطالعه نشان داد عملکرد جنسی و مؤلفه‌های آن با سازگاری و رضایت زناشویی ارتباط دارند و عوامل روان‌شناختی و اجتماعی نیز می‌توانند در عملکرد جنسی زنان نقش داشته باشند. یافته‌های پژوهش اهمیت توجه هم‌زمان به ابعاد جسمانی، روان‌شناختی و اجتماعی عملکرد جنسی را در بررسی رضایت و کیفیت روابط زناشویی نشان می‌دهد (Karami et al., 2017).

در پژوهشی درباره «مقایسه کیفیت رابطه زناشویی همسران بیماران مبتلا به سکته قلبی و همسران افراد سالم»، سرحی و همکاران (۱۳۹۱) کیفیت رابطه زناشویی را در ابعاد مختلف مورد بررسی قرار دادند. ابزار پژوهش، مقیاس کیفیت رابطه زناشویی درک‌شده بود که ابعادی همچون رضایت، تعهد، صمیمیت، اعتماد، شور و هیجان جنسی و عشق را دربر می‌گرفت. نتایج این مطالعه نشان داد کیفیت رابطه زناشویی مفهومی چندبعدی است و ابعاد عاطفی، جنسی و تعهدی در کنار یکدیگر تصویری جامع از کیفیت رابطه زوجین ارائه می‌کنند. این یافته با رویکرد پژوهش حاضر در سنجش کیفیت روابط زناشویی در ابعاد مختلف همخوانی دارد (Sarhi et al., 2012).

در مطالعه‌ای تحلیلی، کاپ و همکاران (2019) به بررسی ارتباط بین نگرش‌ها و رفتارهای خشونت‌آمیز در روابط زناشویی بر اساس نظریه یادگیری اجتماعی پرداخت. یافته‌ها نشان داد که نگرش‌های منفی و رفتارهای خشونت‌آمیز می‌توانند از طریق مشاهده و تقلید در روابط زناشویی منتقل شوند. این مطالعه بر اهمیت آموزش‌های جنسی و روابط سالم در پیشگیری از خشونت‌های زناشویی تأکید دارد (Copp et al., 2019).

در پژوهشی، جانگی و همکاران (۲۰۲۳) تأثیر درمان شناختی–رفتاری و آموزش سلامت جنسی بر قاطعیت جنسی و رضایت جنسی در زنان را بررسی کردند. یافته‌ها نشان داد که هر دو مداخله موجب افزایش قاطعیت جنسی و رضایت جنسی در زنان می‌شوند. این مطالعه بر اهمیت ترکیب درمان‌های روان‌شناختی و آموزش‌های جنسی در بهبود سلامت جنسی زنان تأکید دارد (Jangi et al., 2023).

ساسلر و همکاران (۲۰۱۱) در مطالعه‌ای به بررسی تأثیر نظریه تبادل اجتماعی بر پیشرفت روابط از رمانس به روابط جنسی و سپس به ازدواج یا هم‌زیستی پرداختند. یافته‌ها نشان داد که افراد در روابط خود به‌صورت ناخودآگاه هزینه‌ها و منافع را ارزیابی می‌کنند و این ارزیابی‌ها بر پیشرفت روابط تأثیر می‌گذارند. این مطالعه بر اهمیت درک متقابل و تعادل در روابط زناشویی تأکید دارد (Sassler et al., 2011).

یورکیو و همکاران (۲۰۲۱) ارتباط بین استرس ادراکی و ارتباط جنسی در زوجین را بررسی کردند. یافته‌ها نشان داد که استرس ادراکی می‌تواند بر ارتباط جنسی تأثیر منفی بگذارد و مقابله حمایتی از سوی شریک زندگی می‌تواند این تأثیر را کاهش دهد. این مطالعه بر اهمیت مدیریت استرس و حمایت متقابل در روابط زناشویی تأکید دارد (Yurkiw et al., 2021).

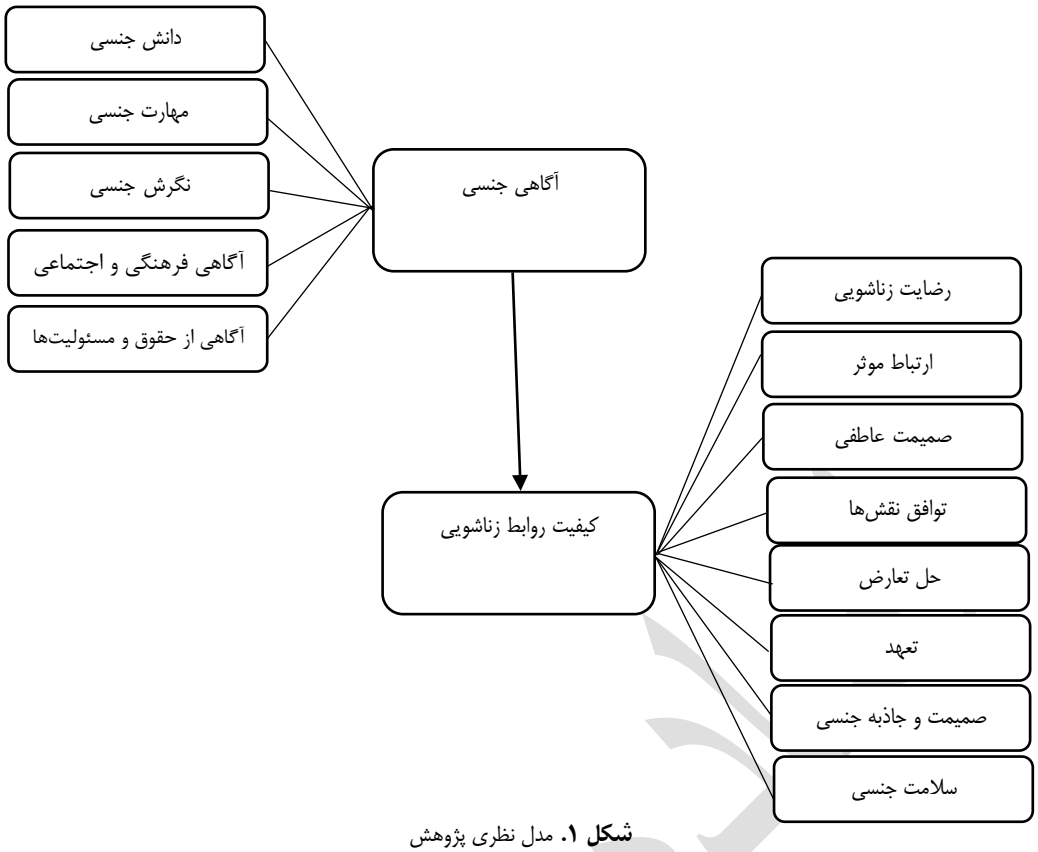
برتون و میلر (۲۰۰۲) تأثیر نظریه یادگیری اجتماعی بر رفتارهای جنسی را بررسی کردند. یافته‌ها نشان داد که رفتارهای جنسی می‌توانند از طریق مشاهده و تقلید در روابط زناشویی منتقل شوند. این مطالعه بر اهمیت آموزش‌های جنسی و روابط سالم در پیشگیری از رفتارهای جنسی نامناسب تأکید دارد (Burton & Miller, 2002).

شروت (۲۰۲۱) تأثیر استرس دوجانبه بر روابط زناشویی را بررسی کردند. یافته‌ها نشان داد که استرس می‌تواند بر روابط زناشویی تأثیر منفی بگذارد و مقابله حمایتی از سوی شریک زندگی می‌تواند این تأثیر را کاهش دهد. این مطالعه بر اهمیت مدیریت استرس و حمایت متقابل در روابط زناشویی تأکید دارد (Shrout, 2021).

مرور مطالعات داخلی و خارجی نشان می‌دهد که پژوهش‌های مرتبط با آگاهی جنسی و کیفیت روابط زناشویی را می‌توان در سه دسته کلی طبقه‌بندی کرد. دسته نخست، مطالعات متمرکز بر دانش و آموزش جنسی و پیامدهای زناشویی است؛ از جمله پژوهش (Torabi et al., 2020) درباره نقش دانش جنسی در پیش‌بینی رضایت زناشویی و مطالعه (Sattarzadeh-Jahdi et al., 2024) درباره تأثیر آموزش احقاق جنسی بر رضایت زناشویی و شادمانی زندگی زنان. دسته دوم، مطالعات مربوط به نقش عوامل جنسی، شناختی و عاطفی در روابط زوجین را شامل می‌شود؛ مانند پژوهش (Barzegar et al., 2023) درباره میل جنسی و رضایت زناشویی، (Eskandari & Parandin, 2022) درباره رضایت جنسی، صمیمیت و نگرش به خیانت زناشویی و (Salemi et al., 2021) درباره ارتباط تعهد، صمیمیت و سبک دلبستگی با رضایت جنسی. دسته سوم، پژوهش‌هایی را دربرمی‌گیرد که ابعاد کیفیت روابط زناشویی و عوامل مرتبط با آن را بررسی کرده‌اند؛ از جمله مطالعه (Sarhi et al., 2012) درباره ابعاد مختلف کیفیت رابطه زناشویی و پژوهش‌های (Akbari et al., 2020) و (Taghiyar & Pahlevanzadeh, 2019) درباره تأثیر مداخلات ارتباطی و روان‌شناختی بر برخی پیامدهای روابط زوجین. در مطالعات خارجی نیز، (Sassler et al., 2011) فرایند تحول روابط عاطفی و جنسی و شکل‌گیری روابط پایدار را از منظر نظریه تبادل اجتماعی بررسی کرده‌اند و پژوهش‌های (Yurkiw et al., 2021) و (Shrout, 2021) به نقش استرس و مقابله حمایتی در روابط زوجین پرداخته‌اند. همچنین، (Jangi et al., 2023) تأثیر درمان شناختی-رفتاری و آموزش سلامت جنسی بر قاطعیت و رضایت جنسی زنان را بررسی کرده‌اند. در مجموع، این مطالعات بر اهمیت عوامل جنسی، شناختی، عاطفی و ارتباطی در روابط زوجین دلالت دارند؛ بااین‌حال، در مجموعه مطالعات مرورشده، تمرکز عمدتاً بر متغیرهایی نظیر دانش جنسی، رضایت جنسی، صمیمیت، تعهد یا اثربخشی مداخلات آموزشی و درمانی بوده است و بررسی هم‌زمان ابعاد مختلف آگاهی جنسی در ارتباط با کیفیت کلی روابط زناشویی، با توجه به مؤلفه‌های متعدد این دو سازه، کمتر مورد توجه قرار گرفته است. به‌ویژه، بررسی هم‌زمان دانش جنسی، نگرش جنسی، مهارت جنسی، حقوق و مسئولیت‌های جنسی و آگاهی فرهنگی و اجتماعی و تعیین سهم نسبی هر یک از این مؤلفه‌ها در تبیین کیفیت روابط زناشویی، وجه متمایز پژوهش حاضر در مقایسه با مطالعات مرورشده است. بنابراین، خلأ مورد توجه این پژوهش، نه فقدان مطلق مطالعات درباره ارتباط متغیرهای جنسی و روابط زناشویی، بلکه محدودیت بررسی‌های جامع و چندبعدی درباره این ارتباط و سهم نسبی مؤلفه‌های آگاهی جنسی در تبیین کیفیت کلی رابطه زناشویی در جامعه مورد مطالعه یعنی شهروندان متاهل شهر قزوین است.

۳-۲. مدل مفهومی

در این پژوهش، مدل نظری بر مبنای پیشینه تجربی و دیدگاه‌های مرتبط با آگاهی جنسی و کیفیت روابط زناشویی به شکل زیر تدوین شده است.

شکل ۱. مدل نظری پژوهش

۳. روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت و روش، پیمایشی است. جامعه آماری شامل کلیه زنان و مردان متأهل ساکن شهر قزوین می‌باشد. حجم نمونه (n) اولیه با استفاده از فرمول کوکران، با فرض حداکثر پراکندگی صفت در جامعه (p=q=۰/۵)، سطح اطمینان ۹۵ درصد (t) و خطای مجاز ۵ درصد (d)، ۳۸۴ نفر محاسبه شد. با توجه به احتمال عدم همکاری برخی پاسخ‌گویان، ناقص‌بودن پرسش‌نامه‌ها یا امکان حذف تعدادی از پرسش‌نامه‌ها به دلیل مخدوش‌بودن پاسخ‌ها، حجم نمونه به ۴۰۰ نفر افزایش یافت تا از کفایت داده‌ها برای تحلیل آماری اطمینان حاصل شود. سپس، نمونه‌ها با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب با حجم انتخاب شدند. به این معنا که به‌منظور دستیابی به نمونه‌ای متناسب با پراکندگی جمعیت، چهار منطقه شهرداری شهر قزوین به‌عنوان طبقات نمونه‌گیری در نظر گرفته شد و حجم نمونه با توجه به سهم هر منطقه از جامعه آماری، به‌صورت متناسب با حجم در میان طبقات توزیع گردید و در هر یک از مناطق چهارگانه، افراد واجد شرایط به شیوه تصادفی انتخاب شدند.

جهت گردآوری داده‌ها، از دو پرسش‌نامه محقق‌ساخته آگاهی جنسی و کیفیت روابط زناشویی استفاده شد که گویه‌های آن‌ها در قالب طیف لیکرت و در سطح سنجش رتبه‌ای تنظیم شده بودند. آگاهی جنسی به لحاظ مفهومی به مجموعه‌ای از دانش، نگرش‌ها و توانایی‌های مرتبط با مسائل جنسی، سلامت جنسی، روابط صمیمانه و حقوق و مسئولیت‌های جنسی اشاره دارد که تحت تأثیر عوامل فردی، اجتماعی و فرهنگی شکل می‌گیرد (World Health Organization, 2006; Sadat et al., 2018). بر این اساس، آگاهی جنسی در پژوهش حاضر در قالب پنج مؤلفه شامل دانش جنسی، نگرش جنسی، مهارت جنسی، آگاهی از حقوق و مسئولیت‌های جنسی و آگاهی فرهنگی و اجتماعی در زمینه مسائل جنسی سنجیده شد. همچنین، کیفیت روابط زناشویی از نظر مفهومی به ارزیابی کلی فرد از مطلوبیت و رضایت‌بخشی رابطه با همسر و کیفیت تعاملات عاطفی، ارتباطی، رفتاری و جنسی میان زوجین اشاره دارد (Johnson et al., 1986; Stanley et al., 2002). این متغیر نیز در

قالب هشت مؤلفه شامل رضایت زناشویی، صمیمیت عاطفی، ارتباط مؤثر، حل تعارض، توافق درباره نقش‌ها، جاذبه و رضایت جنسی، تعهد و سلامت جنسی مورد سنجش قرار گرفت. به‌منظور اطمینان از اعتبار ابزارهای گردآوری داده‌ها، روایی صوری و محتوایی پرسش‌نامه‌ها با بهره‌گیری از نظرات استادان و متخصصان حوزه‌های جامعه‌شناسی خانواده، مشاوره و روان‌شناسی تأیید شد. همچنین، برای سنجش پایایی پرسش‌نامه‌ها از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که مقدار آن برای پرسش‌نامه آگاهی جنسی ۰/۸۷۹ و برای پرسش‌نامه کیفیت روابط زناشویی ۰/۹۱۲ به دست آمد، مقادیری که بیانگر پایایی مطلوب و بالای ابزارهای پژوهش است. در نهایت، داده‌های گردآوری‌شده با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS مورد تجزیه‌وتحلیل قرار گرفتند.

۴. یافته‌های پژوهش

۴-۱. یافته‌های توصیفی

یافته‌های توصیفی حاکی از آن است که میانگین سن ۳۳/۷ سال با دامنه ۱۹ تا ۵۴ سال نشان می‌دهد نمونه شامل افراد جوان تا میانسال است که تجربه کافی از روابط زناشویی دارند. براساس متغیر جنسیت، تقسیم نمونه تقریبا برابر است: ۴۸/۳ درصد مرد و ۵۱/۷ درصد زن، که تعادل خوبی برای تحلیل‌های جنسیتی ایجاد می‌کند. میانگین سن ازدواج ۲۶/۴ سال است، با دامنه ۱۸ تا ۳۸ سال، که نشان‌دهنده تنوع در تجربه ازدواج زودهنگام و دیرهنگام است. ۳۶/۷ درصد کارمند، ۳۰ درصد آزاد و ۳۳/۳ درصد خانه‌دار می‌باشند. این توزیع نشان می‌دهد نمونه شامل افراد با وضعیت اقتصادی و شغلی متنوع است که می‌تواند بر کیفیت روابط زناشویی تأثیرگذار باشد. میانگین درآمد ماهیانه خانواده ۱۸/۵ میلیون تومان با دامنه ۵ تا ۴۰ میلیون تومان، تفاوت اقتصادی متغیر بین خانواده‌ها را نشان می‌دهد که می‌تواند اثرات اجتماعی و روانی بر روابط زناشویی داشته باشد. بیشترین افراد موردمطالعه (۶۰ درصد) دارای مدرک کارشناسی هستند، ۲۶/۷ درصد دیپلم و ۱۳/۳درصد دارای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر، می‌باشند. اکثر زوج‌ها ۱-۲ فرزند دارند (۶۰ درصد)، درصد کمی دارای ۳ یا بیشتر فرزند هستند.

براساس نتایج توصیفی، میانگین بالای دانش جنسی (۲۸/۴۷) نشان می‌دهد که شرکت‌کنندگان تا حد قابل توجهی با مفاهیم پایه و علمی مربوط به جنسیت آشنایی دارند. با این حال، فاصله‌ی میانگین تا حداکثر ممکن و دامنه وسیع تغییرات (۳۲) بیانگر تفاوت‌های فردی و وجود گروهی با دانش پایین است. میانگین مولفه نگرش جنسی (۲۴/۱۳) نشان‌دهنده نگرش نسبتاً مثبت شرکت‌کنندگان نسبت به مسائل جنسی است. با این حال، دامنه تغییرات گسترده و وجود انحراف معیار ۳/۷۱ بیانگر تفاوت‌های فردی در نگرش‌هاست. برخی شرکت‌کنندگان ممکن است با باورهای فرهنگی یا اجتماعی محدودیت‌هایی در نگرش داشته باشند. مهارت جنسی بالاترین میانگین (۳۲/۶۸) را در بین مولفه‌ها دارد که نشان‌دهنده توانایی نسبی افراد در اعمال مهارت‌های جنسی است. با این حال، دامنه تغییرات گسترده و انحراف معیار بالا نشان می‌دهد که اختلافات فردی زیادی در توانایی‌ها وجود دارد و برخی افراد ممکن است مهارت‌های عملی محدودتری داشته باشند. این مسأله ضرورت آموزش‌های مهارتی عملی و تمرینی را نشان می‌دهد. میانگین بالا مولفه حقوق و مسئولیت‌های جنسی نشان می‌دهد که شرکت‌کنندگان تا حد خوبی از حقوق و مسئولیت‌های خود در روابط جنسی آگاه هستند. با این حال، دامنه تغییرات و انحراف معیار بیانگر وجود تفاوت‌های فردی است که می‌تواند ناشی از آموزش ناکافی یا باورهای فرهنگی متفاوت باشد. آموزش‌های تکمیلی در این زمینه می‌تواند آگاهی و مسئولیت‌پذیری جنسی را افزایش دهد. مولفه آگاهی فرهنگی و اجتماعی کمترین میانگین (۱۹/۴۵) را دارد و نشان‌دهنده ضعف نسبی شرکت‌کنندگان در درک باورها، ارزش‌ها و هنجارهای فرهنگی و اجتماعی مرتبط با جنسیت است. میانگین کل آگاهی جنسی (۱۲۶/۵۸) نشان‌دهنده سطح نسبتاً بالای آگاهی شرکت‌کنندگان است، اما تفاوت‌های فردی گسترده در تمام مولفه‌ها وجود داشته و هنوز فاصله‌ای با حداکثر امتیاز وجود دارد که نیاز به آموزش‌های هدفمند را برجسته می‌کند (جدول شماره ۱).

جدول ۱. آماره‌های توصیفی متغیر آگاهی جنسی

متغیر	میانگین	انحراف معیار	حداکثر	حداقل	دامنه تغییرات
دانش جنسی	۲۸/۴۷	۴/۲۵	40	8	32
نگرش جنسی	۲۴/۱۳	۳/۷۱	35	7	28
مهارت جنسی	۳۲/۶۸	۴/۴۲	45	9	36
حقوق و مسئولیت‌های جنسی	۲۱/۸۵	۳/۱۴	30	6	24
آگاهی فرهنگی و اجتماعی	۱۹/۴۵	۳/۰۶	35	7	28
آگاهی جنسی	۱۲۶/۵۸	۱۵/۲۴	185	37	148

مطابق یافته‌ها، میانگین (۲۴/۱۵) رضایت زناشویی از نشان‌دهنده رضایت نسبی بالای شرکت‌کنندگان از روابط زناشویی است. انحراف معیار ۳/۱۸ و دامنه ۲۴ بیانگر تفاوت‌های فردی است. برخی زوج‌ها ممکن است رضایت پایین‌تری داشته باشند که می‌تواند ناشی از عدم تطابق انتظارات یا ناکافی بودن مهارت‌های ارتباطی باشد. میانگین (۲۰/۴۸) صمیمیت عاطفی نشان می‌دهد صمیمیت عاطفی در زوج‌ها نسبتاً بالا است. اما دامنه تغییرات ۲۰ نشان‌دهنده تفاوت‌های فردی قابل توجهی است که بعضی زوج‌ها هنوز فاصله عاطفی دارند. میانگین (۲۷/۳۶) مولفه ارتباط مؤثر نشان‌دهنده توانایی نسبی زوج‌ها در برقراری ارتباط مؤثر است، اما دامنه ۲۸ و انحراف معیار ۳/۶۴ نشان‌دهنده تفاوت‌های فردی است و نیاز به آموزش مهارت‌های ارتباطی وجود دارد. میانگین حل تعارض (۱۶/۲۲) بیانگر توانایی قابل قبول زوج‌ها در حل تعارض است. با این حال، دامنه ۱۶ بیانگر وجود اختلاف‌های قابل توجهی در توانایی مدیریت تعارض است که می‌تواند به استرس و نارضایتی منجر شود. میانگین توافق بر نقش‌ها و مسئولیت‌ها (۱۲/۷۵) نشان‌دهنده توافق نسبی زوج‌ها بر نقش‌ها و مسئولیت‌هاست. انحراف معیار ۱/۸۹ پایین است، به این معنی که اکثر زوج‌ها در این زمینه هماهنگ هستند. میانگین (۳۲/۴۱) جاذبه و رضایت جنسی نشان می‌دهد رضایت جنسی و جاذبه بین زوج‌ها نسبتا بالاست. اما دامنه ۳۲ بیانگر تفاوت فردی زیاد است که می‌تواند ناشی از تفاوت سطح آگاهی جنسی، مهارت‌ها یا سلامت جنسی باشد. میانگین تعهد (۲۱/۱۸) نشان‌دهنده تعهد نسبی بالای زوج‌ها به رابطه است. این مولفه نقش مهمی در پایداری و کیفیت کلی روابط زناشویی دارد. میانگین ۲۸/۶۴ سلامت جنسی نشان‌دهنده وضعیت نسبتا خوب سلامت جنسی زوج‌هاست. با این حال، دامنه ۲۸ و انحراف معیار ۳/۵۱ بیانگر تفاوت‌های فردی است و توجه به آموزش سلامت جنسی می‌تواند کیفیت روابط را ارتقاء دهد. میانگین کل کیفیت روابط زناشویی ۱۸۲/۱۹ نشان‌دهنده سطح نسبتاً خوب رضایت، صمیمیت، ارتباط و سلامت جنسی در جامعه نمونه است (جدول شماره ۲).

جدول ۲. آماره‌های توصیفی متغیر کیفیت روابط زناشویی

متغیر	میانگین	انحراف معیار	حداکثر	حداقل	دامنه تغییرات
رضایت زناشویی	۲۴/۱۵	۳/۱۸	۳۰	6	۲۴
صمیمیت عاطفی	۲۰/۴۸	۲/۷۱	۲۵	5	۲۰
ارتباط مؤثر	۲۷/۳۶	۳/۶۴	۳۵	7	۲۸
حل تعارض	۱۶/۲۲	۲/۰۸	۲۰	4	۱۶
توافق بر نقش‌ها	۱۲/۷۵	۱/۸۹	۱۵	3	۱۲
جاذبه و رضایت جنسی	۳۲/۴۱	۴/۰۲	۴۰	8	۳۲
تعهد	۲۱/۱۸	۲/۵۶	۲۵	5	۲۰
سلامت جنسی	۲۸/۶۴	۳/۵۱	۳۵	7	۲۸
کیفیت روابط زناشویی	۱۸۲/۱۹	۱۳/۵۹	۲۲۵	45	۱۸۰

۲-۴. یافته‌های استنباطی

جهت آزمون رابطه خطی بین متغیرهای مستقل و وابسته پژوهش از آزمون همبستگی r پیرسون استفاده شده است. نتایج نشان داد که مولفه دانش جنسی قوی‌ترین رابطه با جاذبه و رضایت جنسی ($p<۰/۰۱$، $r=۰/۳۹۴$)، و کیفیت روابط زناشویی کل

(p<۰/۰۱، r=۰/۳۹۸) دارد. روابط این مولفه با حل تعارض (p<۰/۰۱، r=۰/۲۳۸)، و توافق نقش‌ها (p<۰/۰۵، r=۰/۲۰۳)مثبت ولی نسبتاً ضعیف است. می‌توان نتیجه گرفت داشتن اطلاعات علمی و درست درباره بدن، عملکرد جنسی و روابط باعث افـزایش رضایت و جذابیت جنسی می‌شود. مولفه نگرش جنسی در برخی روابط در محدوده p<۰/۰۵، و ضـرایب ۰/۱۱۵ تـا ۰/۱۵۰ مثـل رابطه با حل تعارض (p<۰/۰۵، r=۰/۱۱۵) و تعهد (p<۰/۰۵، r=۰/۱۵۰) قرار دارند، که نشان‌دهنده اثر کم ولی موجـود نگـرش مثبت به جنسیت بر این ابعاد است. روابط مولفه مذکور، با ابعاد جاذبه و رضایت جنسی (p<۰/۰۱، r=۰/۳۴۵) و رضایت زناشـویی (p<۰/۰۱، r=۰/۳۳۳) قوی‌تر است. بنابراین، نگرش مثبت به مسائل جنسی می‌تواند صمیمیت و رضـایت را افـزایش دهـد، امـا نقش آن در حل اختلافات و تعهد کلی نسبت به زندگی مشترک محدودتر است. مهارت جنسی، بالاترین همبسـتگی‌ها را دارد، از جمله با کیفیت روابط زناشویی کل (p<۰/۰۱، r=۰/۴۲۱)، جاذبـه و رضـایت جنسـی (p<۰/۰۱، r=۰/۴۰۹)و رضـایت زناشـویی (p<۰/۰۱، r=۰/۳۹۷). هبستگی ایـن مولفـه بـا حـل تعـارض (p<۰/۰۱، r=۰/۲۵۷) و توافـق نقش‌هـا (p<۰/۰۱، r=۰/۲۱۸) متوسط است. نتیجه این که مهارت‌های جنسی عملی نقش مستقیم و قابل‌توجهی در بهبود کیفیت زندگی زناشویی دارند. حقـوق و مسئولیت‌های جنسی قوی‌ترین رابطه با رضایت زناشـویی (p<۰/۰۱، r=۰/۲۹۸) و کیفیـت روابـط زناشـویی کـل (p<۰/۰۱، r=۰/۳۰۵) دارد. روابط این مولفه، با حل تعارض (p<۰/۰۵، r=۰/۱۱۹) و تعهد (p<۰/۰۵، r=۰/۱۳۱) کم‌اثر ولی معنادار هستند. لذا، شناخت حقوق و مسئولیت‌های جنسی باعث احترام و کاهش اختلافات می‌شود. آگاهی فرهنگی و اجتماعی، بیشترین رابطه با کیفیت روابط زناشویی کل (p<۰/۰۱، r=۰/۲۸۴) و رضایت زناشویی (p<۰/۰۱، r=۰/۲۶۵) دارد. روابط مولفه مـذکور، بـا حـل تعارض (p<۰/۰۵، r=۰/۱۲۱) و تعهد (p<۰/۰۵، r=۰/۱۲۸) در محدوده ضعیف ولی معنادار هسـتند. بنـابراین، درک زمینـه‌های فرهنگی و اجتماعی جنسی می‌تواند تعامل زوجین را بهبود دهد و مانع بـروز سوءبرداشـت شـود. همبسـتگی مثبـت نسـبتاً قـوی (p<۰/۰۱، r=۰/۴۱۰) آگاهی جنسی و رضایت زناشویی، بیانگر این است که افزایش آگاهی جنسی به رضـایت کلـی در زنـدگی مشترک کمک می‌کند. رابطه معنادار آگاهی جنسی و صمیمیت عـاطفی، (p<۰/۰۱، r=۰/۳۸۵) نشـان می‌دهـد آگـاهی جنسـی علاوه بر بعد فیزیکی رابطه، بر عمق ارتباط عاطفی نیز اثرگذار است. همبستگی بین آگاهی جنسـی و ارتبـاط مـؤثر، (p<۰/۰۱، r=۰/۴۰۲) بیانگر نقش آگاهی جنسی در بهبود مهارت‌های گفت‌وگو و تعامل بین زوجین است. رابطـه معنـادار آگـاهی جنسـی و مولفه حل تعارض، (p<۰/۰۱، r=۰/۲۷۶) نشان می‌دهد که آگاهی جنسی بـه کـاهش سـوءتفاهم‌ها و مـدیریت بهتـر اختلافـات کمک می‌کند. رابطه مثبت اما نسبتاً ضعیف آگاهی جنسی و توافق نقش‌ها، (p<۰/۰۱، r=۰/۲۴۱) که ممکن است به دلیل ارتباط غیرمستقیم آگاهی جنسی با تقسیم وظایف باشد. همبستگی بین آگاهی جنسی و جاذبه و رضایت جنسـی، (p<۰/۰۱، r=۰/۴۱۵) یکی از قوی‌ترین روابط است و نشان‌دهنده پیوند مستقیم بین سطح آگاهی جنسی و جذابیت متقابل است.

رابطه معنادار آگاهی جنسی و مولفه تعهد، (p<۰/۰۱، r=۰/۲۲۸) بیانگر این است که آگاهی جنسی می‌تواند احسـاس وفـاداری و پایبندی به رابطه را تقویت کند. همبستگی معنادار آگاهی جنسی و سلامت جنسی، (p<۰/۰۱، r=۰/۳۹۸) نشـان‌دهنده آن اسـت که آگاهی جنسی منجر به رفتارهای سالم‌تر و پیشگیری از مشکلات جنسی می‌شود. همچنین، بین آگاهی جنسی و کیفیت روابط زناشویی رابطه‌ای مثبت و معنادار وجود دارد (p<۰/۰۱، r=۰/۴۳۲). ضریب همبستگی به‌دست‌آمده نشان می‌دهد که بـا افـزایش سطح آگاهی جنسی، کیفیت روابط زناشویی نیز افزایش می‌یابد و بالعکس، سطوح پایین‌تر آگاهی جنسی با کیفیت پایین‌تر روابـط زناشویی همراه است. مقدار ضریب همبستگی ۰/۴۳۲ بیانگر وجود یک رابطه مثبت در حد متوسط میان دو سـازه اسـت؛ بـه ایـن معنا که آگاهی جنسی صرفاً با ابعاد خاصی از روابط زناشویی ارتباط ندارد، بلکه در سطح کلی نیز با کیفیـت رابطـه میـان زوجـین پیوند دارد. این یافته نشان می‌دهد برخورداری از دانش مناسب درباره مسائل جنسی، نگرش سازنده، مهارت‌های لازم برای تعامل

جنسی، شناخت حقوق و مسئولیت‌های جنسی و آگاهی از زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی، می‌تواند زمینه تعامل مطلوب‌تر زوجین را فراهم سازد (جدول شماره ۳).

جدول ۳. ماتریس همبستگی بین متغیرهای آگاهی جنسی و با کیفیت روابط زناشویی

متغیرها	رضایت زناشویی	صمیمیت عاطفی	ارتباط مؤثر	حل تعارض	توافق نقش‌ها	جاذبه و رضایت جنسی	تعهد	سلامت جنسی	کیفیت روابط زناشویی
دانش جنسی	۰/۳۷۵**	۰/۳۵۱**	۰/۳۶۱**	۰/۲۳۸**	۰/۲۰۳*	۰/۳۹۴**	۰/۲۲۱**	۰/۳۶۲**	۰/۳۹۸**
نگرش جنسی	۰/۳۳۳**	۰/۳۱۲**	۰/۳۲۴**	۰/۱۱۵*	۰/۱۹۸**	۰/۳۴۵**	۰/۱۵۰*	۰/۳۲۹**	۰/۳۴۹**
مهارت جنسی	۰/۳۹۷**	۰/۳۶۸**	۰/۳۹۲**	۰/۲۵۷**	۰/۲۱۸**	۰/۴۰۹**	۰/۲۴۲**	۰/۳۸۸**	۰/۴۲۱**
حقوق و مسئولیت‌های جنسی	۰/۲۹۸**	۰/۲۷۴**	۰/۲۸۱**	۰/۱۱۹*	۰/۱۸۶**	۰/۲۸۹**	۰/۱۳۱*	۰/۲۷۱**	۰/۳۰۵**
آگاهی فرهنگی و اجتماعی	۰/۲۶۵**	۰/۲۵۳**	۰/۲۶۱**	۰/۱۲۱*	۰/۱۷۲**	۰/۲۷۷**	۰/۱۲۸*	۰/۲۵۹**	۰/۲۸۴**
آگاهی جنسی	۰/۴۱۰**	۰/۳۸۵**	۰/۴۰۲**	۰/۲۷۶**	۰/۲۴۱**	۰/۴۱۵**	۰/۲۲۸**	۰/۳۹۸**	۰/۴۳۲**

*p < ۰/۰۵ ** p < ۰/۰۱

جهت برآورد تاثیر هر یک از متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته کیفیت روابط زناشویی از تحلیل رگرسیونی چندمتغیره استفاده شده است. طبق نتایج، معناداری آزمون F باتوجه به سطح معناداری کمتر از ۰/۰۱ به این معنا است که ترکیب پنج متغیر پیش‌بین به شکل همزمان می‌تواند کیفیت روابط زناشویی را پیش‌بینی کند. دوربین–واتسون نزدیک به ۲ و مقادیر VIF بسیار پایین نشان می‌دهد که مدل فاقد مشکل خودهمبستگی و هم‌خطی چندگانه است، بنابراین می‌توان به ضرایب اعتماد کرد. تولرانس نیز بین ۰/۹۷۹ تا ۰/۹۸۸ است، و از آستانه ۰/۹ بسیار بالاتر است. این شاخص نیز تایید می‌کند که مسئله هم‌خطی چندگانه در مدل وجود ندارد و متغیرها اطلاعات منحصربه‌فردی ارائه می‌دهند. ضریب همبستگی چندگانه برابر با (۰/۶۵۸) است. این شاخص نشان می‌دهد که ترکیب پنج مولفه آگاهی جنسی با سازه کیفیت روابط زناشویی، همبستگی نسبتاً قوی دارد. مطابق یافته‌ها بیشترین سهم در پیش‌بینی کیفیت روابط زناشویی متعلق به مهارت جنسی با بتای استاندارد (۰/۳۶۷) است. این نشان می‌دهد که داشتن توانایی عملی در تعامل جنسی، بیش از هر مولفه دیگری بر کیفیت روابط اثر می‌گذارد. دانش جنسی با بتای (۰/۲۹۸) در رتبه دوم است؛ یعنی دانستن اطلاعات علمی درباره عملکرد بدن، چرخه پاسخ جنسی، و پیشگیری از مشکلات، به‌طور معنادار باعث بهبود روابط می‌شود. نگرش جنسی با بتای (۰/۲۱۱) نقش سوم را ایفا می‌کند و بیانگر اهمیت دیدگاه مثبت، احترام و پذیرش متقابل در تعاملات جنسی است. حقوق و مسئولیت‌های جنسی با بتای (۰/۱۴۸) و آگاهی فرهنگی و اجتماعی با بتای استاندارد (۰/۱۲۱) سهم کمتری دارند، اما همچنان اثر معناداری بر بهبود کیفیت روابط دارند، به ویژه در مدیریت انتظارات و جلوگیری از سوءبرداشت فرهنگی. ضریب تبیین اصلاح شده نشان می‌دهد که این پنج مولفه در مجموع ۴۲/۷ درصد واریانس کیفیت روابط زناشویی را توضیح می‌دهند. به این معنا که تقریباً نیمی از کیفیت روابط زناشویی را می‌توان بر اساس میزان دانش، نگرش، مهارت، حقوق و آگاهی فرهنگی جنسی افراد پیش‌بینی کرد. مابقی تغییرات به عواملی برمی‌گردد که در این مدل لحاظ نشده‌اند (جدول شماره ۴).

جدول ۵. نتایج تحلیل رگرسیونی چندمتغیره کیفیت روابط زناشویی

متغیر مستقل	بتا استاندارد شده	t	سطح معناداری	تلرانس	VIF
مهارت جنسی	۰/۳۶۷	۶/۷۹۰	۰/۰۰۰	۰/۹۷۹	۱/۰۲۱
دانش جنسی	۰/۲۹۸	۵/۷۴۶	۰/۰۰۰	۰/۹۸۲	۱/۰۱۸
نگرش جنسی	۰/۲۱۱	۴/۱۴۱	۰/۰۰۰	۰/۹۸۴	۱/۰۱۶
حقوق و مسئولیت‌های جنسی	۰/۱۴۸	۳/۱۳۰	۰/۰۰۲	۰/۹۸۵	۱/۰۱۵
آگاهی فرهنگی و اجتماعی	۰/۱۲۱	۲/۶۴۰	۰/۰۰۹	۰/۹۸۸	۱/۰۱۲
خلاصه مدل	**آزمون F**	**R**	**R^2**	**Adj. R^2**	**آماره دوربین-واتسون**
	مقدار ۶۸/۵۱	۰/۶۵۸	۰/۴۳۳	۰/۴۲۷	۱/۷۸
	معناداری ۰/۰۰۰				

۵. بحث

یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که آگاهی جنسی با کیفیت روابط زناشویی در بین متأهلین شهر قزوین رابطه مثبت و معناداری دارد؛ به‌گونه‌ای که افزایش سطح آگاهی جنسی، به‌ویژه در ابعاد دانش و مهارت‌های جنسی، با بهبود کیفیت روابط زناشویی همراه است. این یافته بیانگر آن است که آگاهی جنسی را نمی‌توان صرفاً مجموعه‌ای از اطلاعات درباره مسائل جنسی دانست، بلکه این سازه با نحوه ارتباط، نگرش، تعامل و توانایی زوجین در مدیریت مسائل مرتبط با رابطه زناشویی پیوند دارد. تبیین این یافته را می‌توان با بهره‌گیری از دیدگاه‌های نظری و یافته‌های تجربی پیشین در چند سطح مورد بررسی قرار داد.

از منظر نظریه یادگیری اجتماعی (Bandura, 1977)، بخش مهمی از رفتارها و مهارت‌های فردی از طریق مشاهده، الگوبرداری و تقویت اجتماعی شکل می‌گیرند. در حوزه روابط زناشویی نیز افراد می‌توانند الگوهای ارتباطی و رفتاری خود را از محیط اجتماعی و تجربه‌های پیشین بیاموزند. بر این اساس، هرچه فرد از شناخت و مهارت بیشتری در زمینه مسائل جنسی برخوردار باشد، احتمال بیشتری دارد بتواند این شناخت را در تعامل با همسر به رفتارهای سازگارانه تبدیل کند. همچنین، مفهوم خودکارآمدی در نظریه بندورا نشان می‌دهد که باور فرد به توانایی خود برای مدیریت موقعیت‌های مختلف می‌تواند بر عملکرد او اثرگذار باشد. یافته پژوهش حاضر درباره اهمیت مهارت و دانش جنسی با این چارچوب نظری همخوانی دارد و با نتایج پژوهش‌های (Torabi et al., 2020)، (Copp et al., 2019) و (Burton & Miller, 2002) قابل مقایسه است.

بر اساس نظریه شناختی ـ رفتاری نیز افکار، باورها و تفسیرهای شناختی افراد بر هیجانات و رفتارهای آنان تأثیر می‌گذارد. بنابراین، باورهای نادرست و نگرش‌های منفی درباره مسائل جنسی می‌تواند زمینه‌ساز سوءتفاهم، اضطراب و تعارض در رابطه شود؛ درحالی‌که شناخت صحیح و نگرش واقع‌بینانه می‌تواند زمینه رفتارهای سازگارانه‌تر و ارتباط مؤثرتر را فراهم کند. یافته پژوهش حاضر درباره رابطه نگرش جنسی و مهارت جنسی با کیفیت روابط زناشویی از این منظر قابل تبیین است؛ زیرا افزایش آگاهی می‌تواند به اصلاح شناخت‌های ناکارآمد و در نتیجه بهبود تعامل زوجین منجر شود. این تبیین با یافته‌های پژوهش‌های (Jangi et al., 2023) و (Akbari et al., 2020) همسو است.

دیدگاه (Hurlbert, 1993) درباره رضایت جنسی نیز بر این نکته تأکید دارد که رضایت جنسی صرفاً با عوامل جسمانی و فیزیولوژیک قابل تبیین نیست و عوامل فردی و رابطه‌ای، از جمله نگرش جنسی، جرأت‌مندی و صمیمیت، در تجربه رضایت نقش دارند. بر این اساس، آگاهی جنسی می‌تواند به‌عنوان یکی از زمینه‌های شناختی و ارتباطی مؤثر بر کیفیت رابطه زناشویی در نظر گرفته شود؛ زیرا شناخت بهتر مسائل جنسی، امکان بیان نیازها، درک متقابل و برقراری ارتباط مناسب‌تر میان زوجین را فراهم می‌کند. این دیدگاه با یافته‌های پژوهش حاضر درباره نقش مهارت و دانش جنسی و نیز با نتایج مطالعات (Sattarzadeh-Jahdi et al., 2024)، (Barzegar et al., 2023) و (Karami et al., 2017) همخوانی دارد.

از منظر نظریه تبادل اجتماعی (Homans, 1958)، روابط زناشویی نیز نوعی مبادله منابع عاطفی، روانی و جنسی است و کیفیت رابطه تا حد زیادی به چگونگی توازن میان منافع و هزینه‌های رابطه بستگی دارد. آگاهی جنسی می‌تواند از طریق شناخت بهتر نیازهای متقابل، تسهیل ارتباط و کاهش سوءتفاهم‌ها، زمینه افزایش منابع مثبت رابطه و کاهش هزینه‌های روانی و تعارض‌آمیز آن را فراهم کند. بنابراین، رابطه مثبت آگاهی جنسی با کیفیت روابط زناشویی در پژوهش حاضر با منطق نظریه

تبادل اجتماعی سازگار است. این برداشت با پژوهش‌های داخلی درباره نقش صمیمیت و تعهد در روابط زوجین (Salemi et al., 2021)، (Moradi & Madani, 2020) و (Sassler et al., 2011) درباره نقش ارزیابی منافع و هزینه‌های رابطه همخوانی دارد.

نظریه مثلثی عشق (Sternberg, 1986) نیز کیفیت رابطه را حاصل تعامل سه عنصر صمیمیت، تعهد و شور و اشتیاق می‌داند. آگاهی جنسی می‌تواند با تسهیل ارتباط درباره نیازها و خواسته‌ها، شناخت متقابل و افزایش رضایت جنسی، به تقویت صمیمیت و شور و اشتیاق کمک کند و از طریق ایجاد تجربه مثبت از رابطه، تعهد زوجین را نیز تقویت نماید. بنابراین، ارتباط آگاهی جنسی با کیفیت روابط زناشویی در پژوهش حاضر با تأکید استرنبرگ بر پیوند میان ابعاد عاطفی و جنسی رابطه قابل تبیین است. این نتیجه با مطالعات (Salemi et al., 2021)، (Taghiyar & Pahlavanzadeh, 2019)، (Sarhi et al., 2012) و شواهد نظری مرتبط با مؤلفه‌های عشق و کیفیت روابط زوجین (Sternberg, 1986) همخوانی دارد. همچنین، مدل استرس و مقابله (Lazarus & Folkman, 1984) می‌تواند رابطه میان آگاهی جنسی و کیفیت روابط زناشویی را از منظر دیگری تبیین کند. مسائل جنسی حل‌نشده و ناتوانی در گفت‌وگو درباره نیازها می‌تواند به منبعی از فشار و تعارض تبدیل شود؛ درحالی‌که آگاهی و مهارت بیشتر، امکان ارزیابی مناسب‌تر موقعیت و استفاده از راهبردهای مقابله‌ای مؤثر را فراهم می‌کند. بنابراین، آگاهی جنسی می‌تواند به زوجین کمک کند مسائل جنسی و عاطفی را بهتر شناسایی و مدیریت کنند و از تشدید تعارض جلوگیری نمایند. این تبیین با یافته‌های تجربی (Yurkiw et al., 2021) و (Shrout, 2021) همسو است.

۶. نتیجه‌گیری

در مجموع، یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که آگاهی جنسی یکی از عوامل مرتبط با کیفیت روابط زناشویی در بین متأهلین شهر قزوین است و ارتقای آن می‌تواند با بهبود ابعاد مختلف روابط زوجین همراه باشد. رابطه مثبت و معنادار میان آگاهی جنسی و کیفیت روابط زناشویی، در کنار همسویی این یافته با دیدگاه‌های نظری و نتایج پژوهش‌های پیشین، بیانگر اهمیت شناخت، نگرش و مهارت‌های مرتبط با مسائل جنسی در شکل‌گیری و تداوم روابط زناشویی مطلوب است. در این میان، یافته برجسته پژوهش حاضر آن است که مهارت جنسی و دانش جنسی به‌ترتیب بیشترین سهم را در تبیین کیفیت روابط زناشویی داشته‌اند. این موضوع نشان می‌دهد که برخورداری از اطلاعات صحیح درباره مسائل جنسی، هنگامی می‌تواند نقش مؤثرتری در کیفیت رابطه ایفا کند که با توانایی عملی زوجین در برقراری ارتباط، شناخت و بیان نیازها و مدیریت تفاوت‌ها و مسائل جنسی همراه باشد. همچنین، نقش نگرش جنسی، آگاهی از حقوق و مسئولیت‌های جنسی و آگاهی فرهنگی و اجتماعی نشان می‌دهد که کیفیت روابط زناشویی صرفاً تحت تأثیر عوامل فردی و جسمانی قرار ندارد، بلکه از نگرش‌ها، شناخت‌ها و زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی نیز تأثیر می‌پذیرد. بر این اساس، توجه به آموزش و ارتقای آگاهی جنسی، به‌ویژه دانش و مهارت‌های کاربردی، می‌تواند در بهبود تعاملات، افزایش صمیمیت و رضایت و تقویت کیفیت کلی روابط زناشویی مؤثر باشد. ازاین‌رو، طراحی و اجرای برنامه‌های آموزشی و مشاوره‌ای متناسب با نیازهای زوجین، ضرورتی مهم در راستای تحکیم روابط زناشویی و تقویت بنیان خانواده به شمار می‌رود.

۷. پیشنهادات

با توجه به یافته‌های پژوهش و سهم ابعاد مختلف آگاهی جنسی در تبیین کیفیت روابط زناشویی، پیشنهادهای کاربردی زیر ارائه می‌شود:

برگزاری دوره‌های آموزش مهارت‌های جنسی برای زوجین: با توجه به اینکه مهارت جنسی بیشترین سهم را در تبیین کیفیت روابط زناشویی داشته است، پیشنهاد می‌شود مراکز مشاوره خانواده و مراکز آموزش پیش از ازدواج، دوره‌های آموزشی مهارت‌محور برای زوجین برگزار کنند. این دوره‌ها می‌توانند بر شناخت و بیان مناسب نیازهای جنسی، گفت‌وگوی سازنده درباره انتظارات، توجه به نیازهای متقابل و مدیریت تفاوت‌های زوجین در مسائل جنسی تمرکز داشته باشند.

تدوین محتوای آموزشی برای ارتقای دانش جنسی: با توجه به قرار گرفتن دانش جنسی در رتبه دوم سهم تبیین‌کنندگی کیفیت

روابط زناشویی، پیشنهاد می‌شود محتوای آموزشی مراکز مشاوره و برنامه‌های پیش از ازدواج بر ارائه اطلاعات صحیح و علمی درباره سلامت جنسی، شناخت نیازها و تفاوت‌های فردی و عوامل مؤثر بر رضایت جنسی متمرکز شود. این آموزش‌ها باید متناسب با نیازهای زوجین و با استفاده از منابع علمی معتبر تدوین شوند.

بررسی و اصلاح نگرش‌های نادرست درباره مسائل جنسی: ا توجه به رابطه معنادار و مثبت نگرش جنسی با کیفیت روابط زناشویی، پیشنهاد می‌شود در جلسات مشاوره زوجین، باورها و انتظارات آنان درباره مسائل جنسی بررسی شود و در صورت وجود نگرش‌های نادرست یا زمینه‌ساز سوءتفاهم، از آموزش و گفت‌وگوی هدایت‌شده برای تقویت نگرش واقع‌بینانه، احترام متقابل و پذیرش تفاوت‌های فردی استفاده شود.

گنجاندن آموزش حقوق و مسئولیت‌های جنسی در برنامه‌های پیش از ازدواج: با توجه به رابطه معنادار این مؤلفه با کیفیت روابط زناشویی، پیشنهاد می‌شود آموزش‌هایی درباره رضایت متقابل، احترام به مرزهای فردی، حق تصمیم‌گیری، مسئولیت‌پذیری و رعایت سلامت و امنیت طرفین در برنامه‌های آموزش پیش از ازدواج گنجانده شود. این آموزش‌ها می‌توانند به روشن‌تر شدن انتظارات متقابل و پیشگیری از برخی سوءتفاهم‌های رابطه‌ای کمک کنند.

توجه به زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی روابط زناشویی: با توجه به نقش آگاهی فرهنگی و اجتماعی در تبیین کیفیت روابط زناشویی، پیشنهاد می‌شود در برنامه‌های آموزشی و مشاوره‌ای، تأثیر انتظارات اجتماعی، هنجارهای فرهنگی و باورهای رایج درباره روابط زناشویی بررسی شود. هدف از این برنامه‌ها، کمک به زوجین برای شناخت تأثیر این عوامل بر انتظارات و تعاملاتشان و تقویت توانایی گفت‌وگوی مشترک درباره تفاوت دیدگاه‌هاست.

توجه هم‌زمان به ابعاد مختلف کیفیت روابط زناشویی در مشاوره خانواده: پیشنهاد می‌شود ارزیابی وضعیت زوجین در مراکز مشاوره خانواده، علاوه بر رضایت زناشویی، ابعادی مانند صمیمیت عاطفی، ارتباط مؤثر، حل تعارض، توافق درباره نقش‌ها، جاذبه و رضایت جنسی، تعهد و سلامت جنسی را نیز دربرگیرد تا زمینه‌های نیازمند آموزش و مداخله دقیق‌تر شناسایی شوند.

۸. تعارض منافع

هیچ‌گونه تعارض منافعی در انجام پژوهش و انتشار مقاله حاضر وجود ندارد.

References

Akbari, B., Moghtader, L., & Khakbiz, K. (2020). Comparing the effectiveness of communication skills training and cognitive behavioral therapy in improving marital satisfaction and happiness among couples with sexual desire disorders. Journal of Sabzevar University of Medical Sciences, 27(4), 605–612. https://jsums.medsab.ac.ir (in Persian).

Amato, P. R., & Previti, D. (2003). People's reasons for divorcing: Gender, social class, the life course, and adjustment. Journal of Family Issues, 24(5), 602–626. https://doi.org/10.1177/0192513X03024005002

Bandura, A. (1977). Social learning theory. Prentice-Hall.

Bandura, A. (1993). Social learning theory (F. Maher, Trans.). Rahgosha Publications. (in Persian).

Barzegar, E., Sadeghi, P., & Bostanipour, A. (2023). The mediating role of obsessive beliefs in the relationship between sexual desire and marital satisfaction among women with obsessive-compulsive disorder. Psychological Studies, 19(3), 21–34. https://doi.org/10.22051/psy.2023.44035.2803 (in Persian).

Beck, A. T. (1976). Cognitive therapy and the emotional disorders. International Universities Press.

Beck, J. S. (2011). Cognitive behavior therapy: Basics and beyond (2nd ed.). Guilford Press.

Beck, J. S. (2025). Cognitive behavior therapy: Basics and beyond (L. Fathi & F. Faridhosseini, Trans.). Danjeh Publications. (in Persian).

Blau, P. M. (1964). Exchange and power in social life. Wiley.

Burton, D. L., Miller, D. L., & Shill, C. T. (2002). A social learning theory comparison of the sexual victimization of adolescent sexual offenders and nonsexual offending male delinquents. Child Abuse & Neglect, 26(9), 893–907. https://doi.org/10.1016/S0145-2134(02)00360-5

Byers, E. S. (2005). Relationship satisfaction and sexual satisfaction: A longitudinal study of individuals in long-term relationships. The Journal of Sex Research, 42(2), 113–118. https://doi.org/10.1080/00224490509552264

Copp, J. E., Giordano, P. C., Longmore, M. A., & Manning, W. D. (2019). The development of attitudes toward intimate partner violence: An examination of key correlates among a sample of young adults. Journal of Interpersonal Violence, 34(7), 1357–1387.
https://doi.org/10.1177/0886260516651311

Eskandari, M., & Parandin, S. (2022). Predicting attitudes toward marital infidelity based on sexual satisfaction and intimacy components among couples. Women and Family Cultural-Educational Journal, 17(58), 183–199. https://doi.org/20.1001.1.26454955.1401.17.58.7.6 (in Persian).

Homans, G. C. (1958). Social behavior as exchange. American Journal of Sociology, 63(6), 597–606. https://doi.org/10.1086/222355

Hurlbert, D. F., & Apt, C. (1993). Female sexuality: A comparative study between women in homosexual and heterosexual relationships. Journal of Sex & Marital Therapy, 19(4), 315–327. https://doi.org/10.1080/00926239308404375

Hurlbert, D. F., Apt, C., & Rabehl, S. M. (1993). Key variables to understanding female sexual satisfaction: An examination of women in nondistressed marriages. Journal of Sex & Marital Therapy, 19(2), 154–165. https://doi.org/10.1080/00926239308404899

Jangi, S., Nourizadeh, R., Sattarzadeh-Jahdi, N., Farvareshi, M., & Mehrabi, E. (2023). The effect of cognitive-behavioral therapy and sexual health education on sexual assertiveness of newly married women. BMC Psychiatry, 23, Article 201. https://doi.org/10.1186/s12888-023-04708-w

Johnson, D. R., White, L. K., Edwards, J. N., & Booth, A. (1986). Dimensions of marital quality: Toward methodological and conceptual refinement. Journal of Family Issues, 7(1), 31–49. https://doi.org/10.1177/019251386007001003

Karami, J., Shalani, B., & Hoveyzi, N. (2017). The correlation between sexual self-esteem, sexual dysfunction, and marital satisfaction among nurses. Journal of Qom University of Medical Sciences, 11(9), 86–93. https://doi.org/20.1001.1.17357799.1396.11.9.4.7 (in Persian).

Karimi-Baghmalek, A., Mahigir, F., & Gheidari, S. (2022). Predicting relationship quality based on communication attributions and marital standards among married women attending health centers in western Tehran. Sociology of Education, 8(2), 1–14.
https://jedusocio.com/index.php/se/article/view/81 (in Persian).

Kluwer, E. S. (2000). Marital quality: A review of the empirical literature. In Families as relationships. Wiley.

Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1984). Stress, appraisal, and coping. Springer Publishing Company.

Ledermann, T., Bodenmann, G., Rudaz, M., & Bradbury, T. N. (2010). Stress, communication, and marital quality in couples. Family Relations, 59(2), 195–206. https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2010.00595.x

Moradi, Z., & Madani, Y. (2020). Predicting sexual satisfaction and marital commitment based on religiosity and intimacy. Applied Psychological Research, 11(3), 223–241.
https://doi.org/10.22059/japr.2020.303757.643536 (in Persian).

Ritzer, G. (2022). Contemporary sociological theory (M. Salasi, Trans.). Elmi Publications.
(in Persian).

Sadat, Z., Ghofranipour, F., Azin, S. A., Montazeri, A., Goshtasebi, A., Bagheri, A., & Barati, E. (2018). Development and psychometric evaluation of the Sexual Knowledge and Attitudes Scale for

Premarital Couples (SKAS-PC): An exploratory mixed-method study. International Journal of Reproductive BioMedicine, 16(1), 41–50. https://doi.org/10.29252/ijrm.16.1.41

Salemi, Y., Aboui, A., & Saeidmanesh, M. (2021). Predicting sexual satisfaction among married women based on marital commitment, marital intimacy, and attachment style during the COVID-19 pandemic. Applied Family Therapy Journal, 2(5), 94–115. https://doi.org/10.61838/kman.aftj.2.5.6 (in Persian).

Sarhi, M., Navidian, A., Fasihi Harandi, T., & Ansari Moghadam, A. (2012). Comparing the quality of marital relationships among spouses of patients with myocardial infarction and spouses of healthy individuals. Health Promotion Management, 2(1), 39–48. http://jhpm.ir/article-1-95-fa.html (in Persian).

Shrout, M. R. (2021). The health consequences of stress in couples: A review and new integrated dyadic biobehavioral stress model. Brain, Behavior, and Immunity – Health, 16, Article 100328. https://doi.org/10.1016/j.bbih.2021.100328

Sassler, S., & Joyner, K. (2011). Social exchange and the progression of sexual relationships in emerging adulthood. Social Forces, 90(1), 223–245. https://doi.org/10.1093/sf/90.1.223

Sattarzadeh-Jahdi, N., Hakimi, S., & Shakibaifar, M. (2024). The effect of sexual assertiveness training on marital satisfaction and life happiness among Azeri women: A quasi-experimental study. Medical Journal of Tabriz University of Medical Sciences, 46(2), 188–198. https://doi.org/10.34172/mj.2024.025 (in Persian).

Schunk, D. H., & DiBenedetto, M. K. (2020). Motivation and social cognitive theory. Contemporary Educational Psychology, 60, Article 101832. https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2019.101832

Stanley, S. M., Markman, H. J., & Whitton, S. W. (2002). Communication, conflict, and commitment: Insights on the foundations of relationship success from a national survey. Family Process, 41(4), 659–675. https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2002.00659.x

Sternberg, R. J. (1986). A triangular theory of love. Psychological Review, 93(2), 119–135. https://doi.org/10.1037/0033-295X.93.2.119

Taghiyar, Z., & Pahlavanzadeh, F. (2019). Examining the effectiveness of the narrative therapy approach on marital commitment and sexual satisfaction among women. Knowledge and Research in Applied Psychology, 20(2), 110–120. https://sanad.iau.ir/journal/jsrp/Article/665281?jid=665281 (in Persian).

Torabi, F., Bakhshayesh, A., & Zarei, H. (2020). Predicting marital satisfaction based on sensation seeking and sexual knowledge. Clinical Psychology and Personality, 18(1), 67–77. https://doi.org/20.1001.1.23452188.1399.18.1.6.1 (in Persian).

World Health Organization. (2006). Defining sexual health: Report of a technical consultation on sexual health, 28–31 January 2002, Geneva. World Health Organization.

Yurkiw, J., & Johnson, M. D. (2021). Perceived stress, supportive dyadic coping, and sexual communication in couples. Journal of Social and Personal Relationships, 38(5), 1729–1737. https://doi.org/10.1177/0265407521996446